

Nr 220.

Af herr **Martin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader i avseende å de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionssavgifter.

Under de senare åren har överallt i vårt land, i synnerhet bland den kroppsarbetande befolkningen, förmärkts en strävan att kunna skaffa sig egna hem: antingen en mindre jordbrukslägenhet, som ansetts kunna skänka sin odlare nödtorftig bärgning, eller ock en stuga med tillhörande täppa i närheten av arbetsplatsen, således i eller strax intill stad eller annat arbetarcentrum.

I närheten av Stockholm ha sålunda på jämförelsevis kort tid uppstått sådana nybyggarsamhällen, vilka som en gördel omgiva staden. Och även om i en del fall detta egnahemsbygge icke blivit, vad man av detsamma väntat, om mångas förhoppningar blivit svikna och mången idyll förstörd, torde man dock få medgiva, att idén är god, och att den i flertalet fall blivit förverkligad på ett lyckligt sätt. Särskilt gäller detta om de samhällen, där ledningen från början kommit i goda händer, där ockrare- och jobbareintresset kunnat hållas utanför, och där goda kommunikationer tillkommit i mån av behov.

I en trakt helt nära Stockholm, och detta en som otvivelaktigt har att erbjuda den vackraste natur samt äger en mycket sund belägenhet, har dock icke uppstått något vidare livligt egnahemsbygge, nämligen å en del av Sicklahalvön, som dock ligger invid lilla Värtan och Skurusund. Å alla andra håll har en ordnad och liflig nybyggesverksamhet kunnat uppstå, blott ej där, och dock skulle man väl i närheten av Saltsjön i första hand velat bygga de nya egna hemmen.

Härvid torde anmärkas, att egnahemsbyggandet visst icke skulle tagit en så ringa omfattning, som det gjort, t. ex. å vissa delar av Skuru, Duvnäs, Ektorp m. fl. ställen, om blott ägarne till dessa hemman och lägen-

heter ägnat saken tillräckligt intresse, vidtagit anordningar för beredande av kommunikationer etc. Och en sådan anmärkning kan ju ha visst fog för sig, ehuru det icke får förbises, att den trakt, som här åsyftas och som huvudsakligen är belägen mellan Saltsjöbadens järnväg å ena och Saltsjöstrand å andra sidan, säkerligen skulle utan alla större förberedande åtgärder kunnat erhålla täta ångbåtskommunikationer från Skeppsbron eller tåglägenheter med en bibana från lämplig plats å Saltsjöbadsbanan. Trakten har nog icke varit sämre tillgodosedd, än andra platser varit under första byggnadstiden.

Men det finnes ett annat skäl, som framför andra hittills motverkar och, så länge det får förbliva, alltid kommer att motverka denna trakts bebyggande. Och att hittills ett så pass stort antal egnahemsbyggare, som händelsen är, ändock dragit sig hitut, beror säkert därpå, att dessa i de flesta fall måhända icke, förrän de redan förvärvat sig en tomt eller en lägenhet där, kommit att reflektera över, vad detta med egendomsförvärv i dessa trakter förenade villkor i själva verket innebär.

Detta villkor består däri, att vid varje fastighetsköp, vare sig av bebyggd lägenhet eller av obebyggd tomt, skall utom köpeskillning och vanlig lagfartskostnad erläggas *en s. k. rekognitionsavgift, uppgående till tre (säger 3) procent å köpeskillningen, vilken tillfaller Danviks hospital.*

Jorden har nämligen i likhet med många andra fastigheter i skilda län ävensom i Stockholms stad en gång i tiden tillhört nämnda välgörande stiftelse, som skall ha bekommit dessa hospitalshemman och egendomar antingen såsom förläningar från staten eller såsom donationer av vissa välgörare eller ock genom testamentariska dispositioner av sådana, som inköpt sig å s. k. fribröd vid anstalten, eller av andra, som velat gynna hospitalet.

Att här söka närmare ingå på frågan om de bestämmelser, under vilka stiftelsen erhållit sina förläningar av staten, eller av vad natur dess äganderätt till nämnda förläningar från början varit, torde få anses överflödigt för syftet med denna framställning. Det skulle ock törhända vara en föga givande uppgift, att döma efter det magra resultat i berörda avseende, som en av Kungl. Maj:t på justitiekanslersämbetets framställning 1906 anbefalld och av hospitalsstyrelsen genom dess ombudsman härads-hövding Carl Schönmeyr verkställd samt till Kungl. Maj:t ingiven utredning givit. Justitiekanslersämbetet hade hemställt om »fullständig utredning angående Danviks hospital, nämligen såväl beträffande dess uppgifter enligt samtliga därför utfärdade fundationsbrev och andra offentliga urkunder samt enskilda donationsbrev och i övrigt givna föreskrifter som även angående hospitalets egendom och i vad mån dess nuvarande till-

gångar kunna anses tillhöra envar av de enskilda donationerna eller må antagas hava uppkommit genom förläningarna och övriga förmåner av allmän natur». Men styrelsens utredning synes mest gå ut på att visa, det hospitalet icke egentligen skulle ha till skyldighet att vårda sinnessjuka, och att en ny instruktion för hospitalet *utan* bestämmelse därom vore af nöden, samt möjligen att bereda det steg, som direktionen sedan tagit, då den i en skrivelse av den 12 sistlidne januari hos Kungl. Maj:t begärt *total* befrielse från den skyldighet, som hospitalet haft allt sedan 1862, då den sinnessjukvård, som dittills ålegat detsamma, övertagits av Konradsbergs hospital, nämligen att till Konradsberg betala först 24,000 kronor, men sedan 1871 enligt Kungl. Maj:ts medgivande endast 14,000 kronor årligen i ersättning för nämnda befrielse.

Rörande den nämnda rekognitionsavgiften torde dock vara nödigt framhålla, att den tillkommit vid de s. k. hospitalshemmanens ombyte af innehavare. Hospitalet har haft viss årlig ränta av varje hemman. Men då försäljning av hemmanet ägt rum, har hospitalsstyrelsen gjort vissa förbehåll dels rörande optionsrätt, dels rörande de tre procenten av köpeskillingen. Belysande för detta förhållande är kungl. brevet till hospitalsstyrelsen av 21 juli 1813, ur vilket därför följande torde böra återgivas:

»Uti skrivelse av 7 sistlidne maj haven I förmålt, att Danviks hospital alltifrån stiftelsen ägt optionsrätt till de därunder lydande hemman, då de från en till en annan innehavare försåts, och emot det, att denna rättighet icke blivit utnyttjad, utan stadfästelsebrev å innehavande dispositionsrätten meddelte, hava tillträdarena av sådana genom köp åtkomne egendomar erlagt rekognition efter överenskommelse mer och mindre, eller ock förbundit sig till högre årliga räntor, antingen spannmål eller kontante pengar, så att något Danvikshemman icke gått ifrån en till en annan ägare, utan att styrelsen över hospitalet prövat och efter omständigheterna återtagit ett sådant hemman eller fastställt det därom gjorda köp, varjämte I tillkännagivit, att, enär styrelsen över Danviks hospital funnit för inrättningen nyttigast emot den köpare och säljare emellan avhandlade köpeskillingen till sig lösa äganderätten, har fråga om rekognition och räntans förhöjning försvunnit, och har då till inrättningens förmån hemmanet å nyo till högst bjudande blivit försålt eller bortarrenderat, men då sådant med påräknad säker fördel ej kunnat verkställas, har vänlig överenskommelse träffats om besittningsrätten emot olika villkor, men merendels alltid efter 3 procent av köpeskillingen, beräknad allteftersom köparen mer eller mindre ömmade för hospitalsinrättningens bästa och välstånd, och har denna beräkning från urminnes tider följts samt vunnit

en stadga som lag, vilken gammal hävd vanligen medfört, så att, då optionsrätten ej nyttjades, ehuru köparna, innan de kunde erhålla stadfästelse av äganderätten till ett sålunda inköpt hemman, erlægga i rekognition 3 procent av köpeskillingen, då de genom överenskommelse icke förbundit sig att i stället öka årliga ränteavgiften till så stor del, som svarade mot avkastningen av den summa, som i rekognition erläggas borde.

Och haven I hos oss anhållit, att vi täcktes sanktionera den redan före direktionens tid stadgade och från urminnes tider opåttalt utgjorde rekognitionsavgiften, till 3 procent av köpeskillingen beräknad, utav alla sådana från Danviks hospital emot viss årlig ränta till besittning försålde och vidare försäljande hemman, då de ifrån en av en annan inköpas. Anmälande I härvid, att, i händelse vi skulle finna eder till inrättningens förmån och bestånd gjorda anhållan sakna förut angiven lag, ifrågavarande rekognitionsprocenter ej äro högre än hittills — — — utgjorde blivit.

Härå giva vi eder till svar samt till egen och andras efterrättelse, det vi till ovanberörde anhållan funnit för gott lämna vårt bifall i avseende på alla de hemman, vid vilkas försäljande Danviks hospital äger lösnings- eller optionsrätt».

Härmed hade sålunda saken vunnit Kungl. Maj:ts stadfästelse.

Samtidigt därmed ställdes hospitalet, »som då råkat i svår medellöshet och eftertänkligt förfall, under en särskild direktion, med överståthållaren som ordförande, för inrättningens upphjälpande och förkovran till ändamålsenligt skick», såsom orden i kungl. brevet lyda.

Jag måste nu förbigå, huru hospitalet efter detta utvecklade sig, endast erinrande därom, att anmärkningar mot förvaltningen och sakernas utveckling ingalunda uteblevo vare sig i statsrevisionen, bondeståndet eller statsutskottet.

År 1861 utfärdades ett kungl. brev, i vilket i avseende på hospitals-hemmans försäljning till skatte beständes, att de med ständig städje- och besittningsrätt upplättna hemman och lägenheter skulle få på vissa villkor till skatte försäljas. Bland dessa villkor märkes, »att köparnes skyldighet att köpen hembjuda bibehålles, ävensom hospitalets rätt till åtnjutande av rekognitionsavgift, i enlighet med kungl. brevet den 21/7 1813, ifall hospitalsstyrelsen icke finner för gott hemman eller lägenhet inlösa».

1868 års statsrevisorer hade fäst uppmärksamhet vid, att under titel »avkortningar» viss uppgiven kvantitet spannmål och ett mindre belopp penningar blivit avförda ur hospitalets räkenskaper. Bland dessa avkort-

ningar funnes räntor påförda obefintliga lägenheter, och beslutet uppgavs ha tillkommit på grund av protokoll den 17 januari 1806 hos Serafimerordensgillet. Men någon anteckning i detta avseende hade revisorerna emellertid ej funnit.

»Räkenskaperna lämnade emellertid icke», heter det i berättelsen, »någon upplysning, varför dessa avkortningar fortfarande under särskilt konto därstädes upptogs i stället för att, efter vederbörlig anteckning i jordeböckerna, utur debiteringslängderna avföras. Därjämte hade revisorerna, under anförande av hospitalets ekonomiska ställning under de senare åren, uttalat den åsikt, att den *betydligt försämrats*.»

Statsutskottet hemställde på grund härav, att Riksdagen ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta närmare utreda ej allenast förhållandet i avseende å ifrågavarande avkortningar, utan ock anledningen till den försämrade ekonomiska ställningen vid hospitalet samt därefter anbefalla de åtgärder, vartill berörda undersökning må föranleda.

Denna hemställan bifölls av Riksdagen, och en skrivelse i överensstämmelse med beslutet avläts till Kungl. Maj:t den 7 maj 1869.

Sedan dess har inrättningens ekonomiska ställning ändrat sig på ett högst anmärkningsvärt sätt. De förlänade egendomarna i Nacka ha genom Stockholms utvidgning erhållit ett alltjämt stigande, stundom mångdubblat värde. Sålunda kunde hospitalet år 1900 försälja till Stockholms stad vissa områden för en summa uppgående till *en miljon kronor*.

Samtidigt med det hospitalets tillgångar sålunda ökats och dess räntekomster å utlånat kapital stigit från omkring 6,000 kronor, som de utgjorde 1880, till omkring 57,000 kronor 1909, ha ock de här berörda rekognitionsavgifterna i hög grad stegrats, så att då de nämnda år 1880 belöpte sig till 606 kronor, uppginge de 1909 till den betydande summan av 56,000 kronor.

Tillgångarna voro 1881 beräknade till 240,000 kronor, men 1909 till omkring 1,478,000 kronor.

Med avseende på antalet av å anstalten vårdade personer är att anteckna, att detta utgjorde:

År 1887	249
» 1891	223
» 1894	216

Löner och arvoden, som år 1880 uppgingo till omkring 14,000, belöpte sig år 1909 till omkring 25,000 kronor.

Oaktat sålunda allt vittnar om ökat välstånd hos inrättningen, har dess styrelse just i dessa dagar inkommit till regeringen med en anhållan

att icke vidare behöva erlägga den avgift av 14,000 kronor årligen (först 24,000 kronor), som den har att erlägga till Konradsbergs hospital, sedan den befriats från skyldigheten till den vård av sinnessjuka, vilken av ålder ålegat Danviks hospital.

Då sådana anspråk framkommit från hospitalsstyrelsen, och frågan därom snart torde komma att prövas av Kungl. Maj:t, har detta hos mig framkallat tanken på önskvärdheten av att i samband därmed få prövad frågan om lagligheten av de nämnda avsöndrade lägenheternas rekognitionsavgifter och dessa avgifters förenlighet med billighet och rättvisa. I synnerhet förefaller det mig, som om det kan sättas i fråga, huruvida en sådan avgift bör utgå av en lägenhet till större belopp än det, som kan belöpa sig på jorden utan åbyggnader.

Det synes mig allra först innebära en orättvisa, att inbyggarne på en viss areal skola genom en dryg extra beskattning lämna ett avsevärt bidrag till allmän inrättning. Vidare torde böra bemärkas, att denna beskattning antager allt större proportioner och framträder i all sin orimlighet ju mer egnahemsbyggandet tränger sig fram i trakten.

Låt oss antaga, att en person köper ett tunnland jord från ett af härvarande Danvikshemman för visst belopp samt vid köpet erlägger stipulerad rekognitionsavgift. Han styckar sedan detta tunnland i 5 à 10 mindre lägenheter och försäljer dessa. Då måste vid köpet återigen erläggas rekognitionsavgift för hela området. Så bebyggas tomterna med åbyggnader, som uppgå till 5,000 à 10,000 kronor för vardera, samt säljas, hus och grund tillsammans. Då skall åter rekognitionsavgift erläggas för samma jord, som redan blivit två gånger på detta extra sätt beskattad, och därtill för åbyggnaderna.

Slutligen vill jag framhålla, att dessa rekognitionsavgifter väl ursprungligen tillkommit såsom en gärd till hospitalet från det *ostyckade* hemmanet och icke från de skilda delar därav, som på grund av senare tillkommet förfarande med avsöndring kunna betraktas som särskilda skatteobjekt. Rätteligen torde denna avgift sålunda böra utgå endast, då stamhemmanet byter ägare, och icke uttagas av jordavsöndringar och allra minst för de å dessa uppförda åbyggnader.

Det synes mig, som om denna för en viss trakt så högst betydelsefulla fråga skulle påkräva en snar och ingående utredning, och om denna utredning giver det resultat, som jag enligt vad ovan anförts anser rättvist, torde en ändring i reglementet för Danviks hospital av Kungl. Maj:t böra företagas.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida i gällande bestämmelser rörande de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsavgifter ändringar kunna vidtagas i syfte att vinna lättnader, särskilt med hänsyn till de lägenheter, som avsöndrats till s. k. egna hem och som mestadels hava sitt största värde i därå uppförda byggnader, samt vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 1 februari 1913.

Karl Martin.
